

Jadranska metafizika: KAD SKAČU ČIKARE I PLAČU ORHIDEJE

Početkom 1989. nekoliko je entuzijasta sa Šolte odlučilo u Grohotama podići veliku bunju, okruglu poljsku kućicu, da i djeca vide kako se prije gradilo. Za tu je ideju slučajno čuo **Marjan Vejvoda**, arhitekt iz Opatije, koji je u akciju poželio uključiti svoje kolege i studente sa Sveučilišta u Manchesteru. Tamo imaju i katedru za, pojednostavljeno rečeno, alternativnu arhitekturu, na kojoj se uči kako izabrati najzdraviju lokaciju za novu građevinu, kako ispitati energije, zračenja i slične stvari.

ŠOLTA I: BUNJA I BOMBA

Vejvoda je u Manchester poslao detaljnu kartu Grohota te zamolio Engleze da označe lokaciju gdje bi se, po njima, trebalo graditi bunju. Istu je molbu, s kartom, poslao i **Edi Beziću**, splitskom radiostezisti, ne spominjući mu Engleze. Kad su se karte vratile na Šoltu, Vejvoda se zabezeknuo: i Englezi i Bezić križićem su, u milimetar, označili istu točku - jednu malu čistinu, ledinu usred Gorohota! Vejvoda je sa svojim šoltanskim domaćinom, **Milivojem Buricom**, otišao pogledati tu lokaciju. Iz stare kuće, odmah do ledine, izašao je neki starac. Pita ga Burica:

- Barba, jel' ovdje prije nečega bilo, zašto je prazno?

- Oli ne znaš, Milivoj? U Drugome ratu jedan engleski pilot nije tija bacit bombu na Split pa ju je ovdje ispustija!

U ljeto 1989. na Šoltu je stiglo dvadesetak studenata s nekoliko profesora iz Manchestera. Prvo su izveli ritual s kojim su, kažu, očistili ledinu od negativnih energija. Zajedno s domaćim ljudima u tri su dana i tri noći, u smjenama, bez prestanka, izgradili bunju.

SVETAC: KAD SE LJUTI TETA T.

Pavle Zanki, mladi profesionalni ribar iz Komiže, opisao mi je događaj sa Sveca. Možda ćete pomisliti kako je i Pavla i mene dobro lupio tamošnji plavac od **17(!) promila**, a možda i nešto teže od toga. Da mi je taj mirakul opisao netko drugi, a ne Pavle, posumnjao bih, ali - njemu vjerujem. Pavle niti pije niti puši, ozbiljan je otac dvoje djece, uspješni ribar, vrlo pragmatičan, realan čovjek.

Krajem jematve, početkom devedesetih, ostalo je na Svecu sedam ljudi, u sve tri kuće. Nakon mjesec i više dana boravka na otoku, u prve su dvije kuće, povrh Povla buka, ostali bez kave. Zato su se jednog popodneva okupili u kući Pavletovih roditelja, koja je malo sa strane, ponad crkve Svetog Andrije. I priča mi Pavle:

"Sjeli smo oko stola, voda još nije uzavrla, kad odjedanput - čikare same od sebe počele skakat po stolu! Mislili smo da je potres, gledan okolo, ormar stoji mirno, stakla se ne tresu, sve je mirno, samo čikare skaču ko lude! Ovi stariji problindili, počeli se zlamenivat, a ja ne znam šta ću, skočim na noge, svon furcom lupim šakom po stolu i dreknem 'Dosta!' I prestalo je!"

Što je to bilo? Pavle ima samo jedno objašnjenje: bilo ih je šest - zaboravili su na kavu pozvat tetu T., mislili su da će sama doći! Teta T. je, onako, malo na svoju ruku, nervozna i ne baš omiljena, pa joj se, eto, nitko nije objavio. Bit će da se strašno naljutila i tko zna koliko kletvi, beštimi i negativne energije prema njima poslala. A teta T. voli popit kavicu, voli i gatat. Sva je sreća što nije proklela njih šestero, ali čikare je sigurno spominjala...

Tamo gdje je više ljudi i svakojake šporkice, u gradu, takvo se nešto, vjerojatno, ne može dogoditi. Ali tu, usred pučine, gdje su svi kanali pročišćeni i energije usklađene, nagla, jaka, iskonska mržnja jedne bijesne babe može se, valjda, materijalizirati i učiniti malo čudo. Drugog objašnjena, do dana današnjeg, Pavle i ja nemamo.

PALAGRUŽA I: MERCEDES U PLIĆAKU

Prije nekoliko godina biskup **Štambuk** poklonio je jednog tovara lanternistima na Palagruži, sad već legendarnog **Mercedesa**, po kojem se zna da dolazi brod sa opskrbom. Iako

se sa vrha svjetionika brod još ne vidi ni s dalekozorom, a kamoli čuje, Mercedes, koji je, inače, uvijek tu negdje, blizu, nestane bez traga! Zna što ga čeka: morat će sa žala, strmim putem do lanterne, tegliti boce s plinom, spizu i sve ostalo što su lanternisti naručili. Na njegovu nesreću, Palagruža je mala pa ga, nakon sat ili dva, pronađu. Zadnji se put skrio pod jednu siku, do koljena u plićaku.

U Komiži svi znaju kako je skončao prvi tovar na Palagruži, doveden tamo 1876. godine, kad se gradila lanterna. Dole su ga, na žalost, toliko naprtili da se jedna beštija odmah, nakon prvog uspona do vrha otoka, sto metara nad morem, sama bacila niz liticu! Vidio je što ga čeka!

PALAGRUŽA II: PREHLAĐENA MEDVJEDICA?

Kad smo već kod Palagruže, moram se pohvaliti: u isto doba dana, kasno popodne 31. svibnja i 1. lipnja 1994., dvadesetak metara od mene, u moru pred palagruškim žalom, izronila je morska medvjedica! To može potvrditi još barem šest ili sedam arheologa iz ekipe **Branka Kirigina**, koje sam tada, kao novinar, pratio u njihovom desetodnevnom istraživanju na Veljoj i Maloj Palagruži. Svima nam se učinilo da je iz mora izronila glava nekog psića, s velikim pametnim očima! Sljedeće večeri, 2. lipnja, čuli smo je odozgora, sa odmorišta na palagruškom Stradunu, kako kašlje - tako se javlja! A dan uoči odlaska, 4. lipnja 1993., promatrali smo je sa lanterne čitavih 40 minuta! Kao da je znala da odlazimo pa nam se došla pokazati!

KOMIŽA: UBILI SE JASTOZI!

Kako se jastozi moraju prodati živi, komiški su ih ribari, po povratku s pučine, držali u golemoj jastožeri, usred luke, sve dok nije stigao - "Plavi radion". Jastozi su nevjerojatno izdržljive beštije, ali, kada se u moru, s otpadnim vodama, pojavio prvi deterdžent, odlučili su se na kolektivno samoubojstvo! Nekoliko ih je ostalo na dnu jastožere i svoj su propodus, jaki trnoliki šiljak, okrenuli prema gore. Ostali su se jastozi, jedan za drugim, penjali po zidu i onda trbuhom bacali na propodus onoga dolje. Ako ih nije probolo isprve, penjali su se ponovo...

MURTER: DRVO SE BERE PO BONACI

Tomo Kulušić, kalafat iz Murtera, čovjek koji je sam izgradio drveni turistički jedrenjak dug 28 metara, naučio me: "Drvo treba sjeći u kasnu jesen, kad ne raste, kad miruje i ima najmanje soka. Uz to, drvo se ne smije brati po jakom vjetru! Zašto? Valjda je to isto kao i sa čovikom kad izvadi zub i ima živu ranu pa ne smije na vitar da mu se ne upali. Stablo je živo biće i vitar mu, kad ga se posiječe, ne čini dobro."

KORČULA: JA U BOLNICI, A ORHIDEJE U ŠOKU!

Barba **Pauleto**, iz Žrnova na Korčuli, jedini je uzgajivač orhideja u Dalmaciji, a i šire. Ima dva mala staklenika s tropskom klimom, u svakom je po 300 biljaka. Sam je smislio sistem navodnjavanja te stalnog vlaženja i kolanja zraka. Prije nekoliko godina Pauleto je mjesec dana proveo u bolnici. I makar u održavanju staklenika s orhidejama nema nikakve filozofije, makar su ga i ranije, kad bi Pauleto izbivao iz kuće, znali zamijeniti supruga ili djeca, ovog su se puta, kad se on ozbiljno razbolio, razboljele i one! Kad se, oporavljen, vratio doma, odmah je odjurio svojim orhidejama:

"Bile su se, jadvnice, potpuno smežurale, objesile, osušile, a kamoli da bi izbacile cvijet. Plakao sam od muke! Sve je u staklenicima bilo u najboljem redu, ali one su tugovale za mnom, za svojim prijateljem. Tih prvih dana stalno sam ih obilazio, doticao, pjevušio im, šaptao. Srećom, brzo su se oporavile..."

ŠOLTA II: PRAVO NA LJENOST

Na Šoltu sam odlazio i nakon što su Englezi sagradili bunju. Jednom sam, u Gornjem selu, sreo dr. **Silvu Mežnarić**, uglednu sociologinju. Što je, po njoj, najvažnije sačuvati na otocima?

"To je, na prvom mjestu, odnos čovjeka prema prirodi, i to ne baš samo kao rezultat zaostalosti. To nije onaj odnos koji od prosvjetiteljskih i industrijskih revolucija u Europi vlada sve do danas - vladajući odnos čovjeka prema prirodi. To se ovdje, na otocima osjeća, to se vidi kao na dlanu, taj odnos prema zemlji, prema maslini, prema svojim produktima i prema svom radu, ta autonomnost i samopoštovanje. A to je jedan navjerojatno velik kapital! Sviđa mi se i otočni odnos prema radu, taj predivni tempo: radi se ujutro, po hladu, a ne u podne. Postoji ta sekvenca odmaranja, lijenosti, detaširanja, odmaka od posla. 'Štufa san ga se!', to je divno, to - pravo na lijenost!"

Gradska djeca pojma nemaju koliko je Zankijima važan golemi rogač kraj gornje kuće na Svecu, koliko je snažan plod murve ponad Mocitove kuće u Okjucini, koliko smiruje Drvo Koje Misli, običan bor na Svetome Bjožu, povrh Komiže. Pametni tovar sa Palagruže, eleonorin sokol iz Dragodida, crna gušterica sa Brusnika, sve su

to znakovi našeg života, kao što su i jadne, lude krave znakovi naše ludosti. Pardon, ne naše nego - njihove.

Hoćemo li uskoro biti prisiljeni za goste iz Europe aktivirati nekadašnje otočne karantene, a u Dubrovniku lazarete?

SVETI PROFIT

Najjačeg predsjednika na svijetu u Bijelu su kuću instalirali, zna se, najveći američki zagađivači. S djelićem svog ekstra profita, zarađenog na trovanju majke Zemlje, osigurali su si najboljeg odvjetnika. Bit će nam sve toplije, rive sve niže, život sve nesigurniji, ali **Bush** i njegovi "bushmani", iz Zapadnog krila, imaju u svom medijskom hipnotičkom arsenalu neograničene mogućnosti za daljnje odvratanje pozornosti prema "važnijim" stvarima.

Tako mora biti jer se ti uspješni i prebogati klanjaju samo jednoj veličini, ufaju u samo jednog sveca, kojem su spremni žrtvovati i svoje najmilije! Ime mu je - Sveti Profit!

Ničim se više, nigdje u svijetu, ne može opravdati ekonomski rast koji uništava ljudski okoliš. **Hilkka Pietila** iz Finske, gdje je 140 tisuća otoka, na Unijama me naučila:

"Kad govorimo o usporenom razvoju, govorimo kao da ćemo nešto izgubiti, materijalna dobra, moć... Ali, na taj način ne gubimo nego dobivamo čisti zrak, zdravu hranu i vodu i, što je najvažnije, kontrolu nad vlastitim životom!"